

СТАНОВИЩЕ

от проф. д. н. Николай Йорданов

относно: предоставени материали за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ по Кинознание, киноизкуство и телевизия (история на българското кино и кинокултура), професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство за нуждите на сектор „Екранни изкуства“ (ИИИЗк, БАН), във връзка с конкурс, обнародван с обява в Държавен вестник (бр. 47 / 04.06.2024 г.). с единствен кандидат доц. д. н. Александър Донев

След обстойно проучване на предоставените публикации от доц. д. н. Александър Донев, а именно хабилитационен труд – монография: Донев, А. *Златан Дудов. Правият път към киното. От Цариброд през София до Берлин.* Институт за изследване на изкуствата (БАН, 2023, ISBN:978-619-7619-25-6, 200 с.), седем научни студии и статии, както и доказателствения материал за професионалната, научно-изследователската и експертно-консултантската дейност на автора им до този момент, мога да заключа следното:

Доц. д. н. Александър Донев е изключително активен професионалист в сферата на кинознанието, но неговите интереси и занимания се простират и в областите на театрознанието и общата история на културата. Той притежава компетентности в полетата на теорията и историята на киното, както и на кинопроизводството, киноразпространението и кинокритиката.

Хабилитационният труд на Ал. Донев *Златан Дудов. Правият път към киното. От Цариброд през София до Берлин* изследва един непроучван период от живота на германския кинорежисьор от български произход Златан Дудов, а именно годините на формирането му като личност и професионалист в сферите на театъра и най-вече на киното. Впрочем самото изследване не си служи с национални детерминиращи определения; то по-скоро разглежда

присъствието на Златан Дудов в европейския кино- и театрален живот през ХХ век. За най-ранните години от неговия живот има съвсем оскъдни документални сведения. Това е именно и голямото предизвикателство пред изследвателя, което той разрешава чрез метода на биографичната реконструкция чрез позоваване на архивирани документи, писма между Златан Дудов и Брехт, Златан Дудов и Боян Дановски, критически публикации на самия Златан Дудов в списание „Нашето кино“ през 1924–1925 г., беседа на Петър Увалиев по Раддио Би Би Си за най-значимия филм на Златан Дудов „Куле Вампе“, допълнителни проучвания на местата на неговото пребиваване, други изследвания по темата, мемоари, снимки и т.н., както и чрез логически съотнасяния между биографични факти и контекста на епохата. Същевременно въвеждащата глава „Златан Дудов – пренебрегван и подценяван“ представя и творческата зрелост на Златан Дудов в неговото общуване и сътрудничество с водещи кино- и театрални творци и интелектуалци като Бертолт Брехт, Зигфрид Кракауер, Теодор Адорно, Андре Базен и много други. Текстът се базира на задълбочени архивни проучвания във фондовете на Държавна агенция „Архиви“, архива за кино и медийно изкуство на Академията на изкуствата в Берлин, националния архив на Франция, архива на Френската синематека и на Парижката префектура. Тези изследователски усилия, които будят респект след прочита на текста, са извършени за да се очертае профилът на една търсеца и креативна личност, профил, който излиза извън стигматизиращите представи, наложени от други негови изследователи до този момент. Внимателно и обективистично авторът се стреми да анализира сложната социокултурна атмосфера в България, Германия, Франция, в ГДР след Втората световна война, както и житейските, професионални и политически решения, които взема Златан Дудов. Личи силното желание на автора да излезе от клиширано представяне на тази

историческа фигура като убеден комунист от най-младите му години (характерно за историците на киното преди 1989 г.), а да го разгледа като реално мислещ и действащ човек, изправен пред трудни екзистенциални и професионални избори. В това отношение е много показателно например твърдението на автора на с. 123 от изследването: „...ако при Брехт опозицията е буржоазно – антибуржоазно, то при Дудов през 1924 тя е най-общо хуманистична: между морално и аморално.“

Приносите на представения хабилитационен труд виждам в няколко посоки. Преди всичко е извършено обстойно и добросъвестно емпирично проучване на архивни документи и на биографични факти, които очертават творческия път и естетическия профил на една историческа фигура, част от историята на европейското кино. Представен е социокултурният контекст на театралния и кино-живот в Европа в двете десетилетия предшествващи Втората световна война, както и в първите години слез нейния край, като е открито присъствието на Златан Дудов в активно сътрудничество с водещи творчески фигури в Германия и Франция. Филмът „Куле вампе“ (1931) е видян като ярка проява на социалното и политически ангажираното киноизкуство, предшественик на неореализма. Тази констатация е и основна поанта в труда на Александър Донеv, която има за цел да реабилитира и същевременно да конституира историческата значимост на едно произведение на киноизкуството, чиито автори са Златан Дудов, Бертолт Брехт и Ернст Отвалд (Ал. Донеv детайлно обяснява причините, поради които името на Златан Дудов присъства само като режисьор, а отсъства от тези на сценаристите, подчертавайки негово авторство в замислянето и създаването на сценария на филма.) Същевременно са разкрити връзките на Златан Дудов с българската културна среда – проучени и анализирани са писмата му с неговия най-близък

български приятел режисьора Боян Дановски, писани в края на 30-те и средата на 40-те, както и статиите му в списание „Нашето кино“ през 1924–1925 г., и т.н. Не на последно място трябва да се посочи приносът на представения труд за реконструкцията на културния живот в родния град на Златан Дудов Цариброд, културния център на Западните покрайнини, откъснати от България след Ньойския договор от 1919 г., както и на интелектуалната атмосфера в трета мъжка гимназия в София в годините между 1919 и 1922, където сред преподавателите на Златан Дудов виждаме имената на Цветан Радославов и Иван Андерйчин.

Някои от представените студии и статии (като *Heimat und Ausland. Slatan Dudows Wanderjahre 1919–1946.*) разширяват представите за Златан Дудов като творец с раздвоено съществуване между родната култура и професионалната му реализация в чужбина. Част от представените публикации са посветени на една друга интересна фигура с едновременни приноси към българското кино и българския театър – Васил Гендов, който също представлява траен интерес за изследователските усилия на доц. Ал. Донеv през последните 3-4 години. Наред с това виждаме публикации по проблемите на кинопроизводството и киноразпространението в България, както в исторически, така и в съвременен аспект – тематични полета, които са тясно свързани с професионалния път на Ал. Донеv, и към които той проявява подчертано внимание като изследовател. Във всички представени публикации личи безспорната ерудиция на автора по разглежданите въпроси, както и умението му да систематизира натрупаните знания (от проучвания, от личния му опит) и да ги поднесе на своите читатели на разбираем език. Справката за цитиранията на неговите публикации само доказва интереса, на който се радват те в други изследвания и публикации в тези сфери.

Представеният списък от участие в научни конференции след придобиване на академичната длъжност „доцент“ (10 на брой), повечето от които международни и проведени в чужбина, показват активно участие в публичния дебат и желание да се доведат натрупаните знания до възможно най-широк кръг изследователи.

Погледнат като цяло доказателственият материал, предоставен от Ал. Донеv, очертава неговия профил като добросъвестен изследовател, като търсен експерт, като активен участник в международния обмен на знания чрез множество публикации, участия в научни конференции, съвместни изследвания и публични дебати. Представеният доказателствен материал изцяло покрива и дори надхвърля минималните изискванията на НАЦИД и на Правилника за условията и реда за придобиване научни степени и за заемане на академични длъжности в Института за изследване на изкуствата, БАН.

Тези аргументи, а и личните ми впечатления от неговата работа, ми дават основание убедено да препоръчам на уважаваното научно жури да предложи на Научния съвет на Института за изследване на изкуствата да го избере на академичната длъжност „професор“.

29.10.2024

проф. Николай Йорданов

